

Beda.

V črni pajčolan zavita,
Je krožila okrog hiše,
Vedno bliže, vedno bliže,
Stopala je vedno tiše.

In čez hišni prag je spela
V črnem plašči žena bleda,
Pristopila je k rojencu
Žena-rojenica — beda.

Vzela je v naročje dete
Kaj mu pač je šepetala — ?
Predno je odšla iz hiše,
Z detetom je zajokala. —

Kristina.

Stava.

Vrti se, vrti velikansko kolo,
Življenja je to loterija,
Vrte se številke z njim mescev in let,
Usoda nam listke odvija...

In stavim naj za-se številke še jaz
Na sanje te, lepe, radostne;
Za srečo zastavim to gorko srce,
Ljubezen in nade mladostne!

V i d a.

Nesrečnež.

Vaška dogodbica. Napisal Ivan Ivanov.

Tihega Naceta so ga imenovali vaščani. Bil je lep mladenič; le govoril je malo. Svojo ljubezen je razodel rudečelični hčerki starega, bogatega Česnika le z jednim samim žarečim pogledom. Vedeli niso, kako se je to zgodilo, in nihče si ni mogel pojasniti, kako je postal Nace Franičin ljubimec.

Nace je bil čuden človek. Drugi bi se bili veselili te sreče, a on je smatral to kot delo usode, katere ni moči odvrniti. Njemu se je zdela ravna pot najboljša. Vasovati, to se je domislil, kakor je rekel gospod župnik, sam hudobni duh. Zato je premišljeval tri, štiri tedne to stvar in naposled jasno povedal izvoljenki svoje misli.

„Če je prav, da se ljubiva, Franica, ni nama treba skrivati svoje ljubavi, ako me pa ti ne ljubiš“, je dejal tihim glasom, „bilo bi boljše, da vse končava čim prej. — Če me pa le polovico tako kakor jaz tebe, povej mi to takoj, da pojdem še danes k tvojemu očetu in se z njim dogovorim“.

In Franica ga je veselo pogledala ter rekla: „Da!“

Nace je odšel na to mirno domov. Tu je oblekel svoje nedeljsko oblačilo in povrh še dolgo suknjo svojega

rajnega očeta z lepimi, velikimi gumbi, ki so se svetili kakor čisto srebro.

„Je vendar vražja stvar“, si je mislil Nace na potu k Franičinemu očetu, „jaz in edina hči najbogatejšega vaščana, ki ima škrinje napolnjene s trdimi tolarji in ki vsega svojega zemljišča niti v enem dnevu ne more prehoditi. — Ba! Stari je premeten. Gotovo je že zvedel o najini ljubezni, saj je dosti klepetavih ženic! In on bo že vedel si vse urediti.“

Prišel je do cilja. Postal je nekoliko. Slišal je silno vpitje v hiši. Razločil je glasove starega Česnika in njegovega hlapca Toneta; gotovo sta se prepirala.

„Nisem prišel o pravem času“, si je mislil Nace in se ravno obrnil proti domu, kar je zaslišal votel udarec, kojemu je sledil glasen vsklik. Istočasno so se odprla vrata in rudečelas Tone se mu je zvalil pred noge, pri vratih pa se je prikazal Česnik bledega obraza in stisnjenih rok.

„Pes!“ je zaklical na tleh ležečemu, „lahko bi te pogazil kakor črva, tako si ravnal z menoj! Če se mi kmalu ne spraviš odtod, pokličem orožnike, da te bodo vklenjenega peljali iz naše vasi!“

Tone je vstal. Mrko je pogledal svojega gospodarja in se nato oddaljil.

Stari Česnik je stopil k Nacetu, podal mu roko in ga peljal v sobo. Jezno je zaprl vrata in hodil nekaj časa po sobi sèm ter tje.

„Redek gost si, Nace.“ je začel, ko se je nekoliko pomiril, „in prišel si baš o takem času. Ne bom ti pravil, kaj da mi je naredil Tone, pustimo to! — Povej rajši, kaj je tebe pripeljalo k meni?“

Nace je začel počasi svojo snubitev. Pravil mu je, kako se že dolgo ljubita Franica in on, ter da bi se rada poročila. V mraku ni zapazil temne rudečice, ki je oblila obraz njegovega poslušalca. — Tiho ga je poslušal Česnik, toda ko je Nace končal, in je rekel starec: „Ne!“, skočil je mladenič prestrašen po konci, mené, da je zadela Česnika kap, ki je ječe govoril:

„Tone je bil pameten hudobnež, kajti hotel je od mene le denarja, a ti si mi pa vzel najdražje, mojega otroka. Ali morda se hoče predrznež le šaliti z menoj!“

Nace se ni upal zagotoviti jeznemu starcu, da še ni nikdar tako resno govoril, nego baš danes.

„Poberi se mi,“ je zakričal Česnik in mu pokazal vrata.

Nace ni ničesar odgovoril. Obrnil se je omahuje k vratom. Pri tem je vstopila v sobo slabotna postava.

„Bodi mi pozdravljen, sosed,“ je zaklical Česnik prišlecu, bogatemu vaškemu trgovcu, „veseli me, da ti morem to takoj povedati! Kar se tiče tvojega najstarejšega sina in moje Franice, je vse dobro; drugi mesec bo poroka.“

A teh besed ni več slišal Nace. K sreči se je že oddaljil. —

Česnik prej morda ni resno mislil na Franičino možitev, a ker je sedaj izgovoril odločilno besedo, sta se takoj domenila oba moža gledé ženitve.

Zelo zadovoljen z izidom svojega razgovora se je

poslovil trgovec od Češnika. Počasi je stopal proti svoji hiši. Kar je skočil izza nekega grma Nace in hitel dalje.

„Počaki, Nace, da se kaj zmeniva! Lažje se hodi, če se razgovarja.“

A Nace se ni ozrl.

Trgovec je pa začel hitreje korakati in ga je na posled došel.

„Nace, saj ti hočem le dobro!“

„Vem, vem,“ je ta odgovoril, „vem, da ste vi eden izmed mojih najbolj resničnih prijateljev.“

„Veseli me, da to spoznaš, dobri Nace! — A svetujem ti, pozabi deklico! Jaz nisem hotel, tebi na ljubo, da bi vzel Franico moj Josip, pa Češnik je že tak človek! Značaj njegov je čuden, človek ga ne more razumeti. Nihče na primer si ne more pojasniti, zakaj da hoče mojega sina rajši za zeta nego tebe —“

„Ker ima Josip grbo — menda!“ je rekel Nace.

„Vsak človek je drugačen —“

„Ali pa, ker vaš Josip gleda navskriž!“

„No, pustiva to. — Čuden človek pa je Češnik, prav čuden! Ti si tako lep fant, ako prste stegneš —“

„Obvisi mi na vsakem deset deklet, menite?!“

„Lahko se zanašaš na to! — Čuden človek to! Ah pa vendar, vse moje njive, moji travniki, vsa moja polja, gozd, vsi mejé na njegovo.“ —

Razne reči mu je klepetal možiček, ne da bi izpregovoril Nace kako besedico. — Mrak je legel na zemljo. Kakor s tekočim zlatom je razsvetljevalo solnce vrhove gor; mirno je pel nekje zvon. . . . Če bi bil pogledal spremljevalec Nacetov obraz, ne bi si bil mogel misliti, kako mu je razburjeno srce. — — —

Toda kaj je bilo to?

Nemiren svit je zaplamtel, kmalu je izginil in se zopet prikazal. Večerna zarja vendar ne more biti taka.

„Kaj je?“

„Moj Bog, Češnikovo poslopje gori!“

Doli v dolini je ležalo poslopje; plameni so švigali višje, zmeraj višje, razsvetljujoči okolico. Mogočni črni oblaki dima so se gnali v zrak, zopet legli in se počasi razširjevali čez ribnik.

Okoli njiju je začelo postajati živahno. Plat zvona je bil. — Nacetu je izginila vsa kri z obraza. Kakor okamenel je gledal to krasno, a tako grozovito sliko. Videl ni ljudij, ki so hiteli k Češnikovemu poslopju: slišal ni, kako so nekateri prestrašeni vpraševali trgovca, ki se je tresel po vsem životu . . .

„Nace!“ je zaklical nenadoma trgovec, „ti si se sprl radi Franice z njenim očetom. Sam sem te videl, kako si skočil izza grmovja! Nace, kdo je zažgal Češnikovo hišo?“

Resno ga je pogledal Nace, potem pa je divje zavpil — od groze.

„Odgovori, človeče!“ mu je zakričal nek kmet in ga stresel.

„Nace, ti si zažgal!“

Ta ni izpregovoril ničesar . . . V tem je vrgel nekdo kamen, in tiho se je zgrudil Nace na tla. Iz rane na glavi pa je tekla kri po zemlji . . .

Kmalu so ga peljali kot hudodelnika v bližnje mesto.

Ničesar niso rešili od hiše. Vse je pogorelo. Stari Češnik je hitel v že na vseh straneh gorečo hišo rešit svoj denar, pa ni več prišel ven. — Tudi Češnikov klapec Tone je izginil tedaj; mislili so, da je končal v ognju svoje življenje.

Nihče v vasi ni dvomil, da je Nace zažgal poslopje, in tako je prišel ta pred sodnike. —

Obtoženec je govoril le malo. Povedal je, da je šel za hišo Češnikovo le zato, da bi še jedenkrat govoril s Franico, kar se mu ni posrečilo, a da hiše on ni zažgal.

Toda pred tako učenimi in izkušenimi gospodi mu ni pomagalo vse to trdovratno molčanje ničesar . . . In tihi Nace je bil kaznovan s petnajstletnim težkim zaporom.

Pet let je že preteklo. — — O kaznjencu ni govoril nihče več. — Kar se je raznesla v vasi čudna vest. Tihi Nace ni bil pravi hudodelnik in je prebil pet let nedolžno v zaporu. — V isti kaznilnici, kjer je bil Nace, je bil zaprt drug hudodelnik, visok, oduren mladenič. Ta je pred kratkem umrl in malo pred smrtjo vse povedal. — Bil je rudečelasi Tone. — V jezi, ker ga je gospodar zapodil, je zažgal poslopje. Potem pa je zbežal iz onega kraja. — — Takoj se je vse to naznanilo Nacetu. Vsi gospodje so ga obžalovali in mu naposled povedali, da sme iti, kamor hoče . . .

Bilo je lepega pomladanskega jutra, ko je zopet zagledal svoj rojstni kraj.

Koliko se je spremenilo od onega dneva! Njegova mati ni mogla prenesti udarca, ki jo je tedaj zadel; umrla je kmalu. — — Po njeni smrti je prevzel Nacetovo posestvice vaški trgovec. K temu se je torej podal najprej prišlec.

Kako se je spremenil sam Nace! — Njegova nekdanja postava je bila sklonjena, blede lice je bilo suho, in oči niso več zrle veselo kakor poprej . . .

In kaj Franica? . . .

Nihče se ni razveselil njegovega prihoda. Večji del so se mu vsi prestrašeno umikali. Le trgovec ga je sprejel prijazno. Objel ga je in ni vedel dolgo časa, kaj bi rekel.

„Ah, Nace, kako sem sedaj vesel!“ je dejal naposled. „Sedaj se je vsaj dokazala tvoja nedolžnost! . . . Kako so zaničevalno govorili o tebi, Nace! Da bi ti vedel! . . . Le jaz, veš, nisem verjel, da bi bil ti tak hudobnež! . . . Zagovarjal sem te, pa kako zagovarjal! . . . Oh kako sem sedaj vesel! . . .“

Pomiril se je šele, ko je začel govoriti Nace o računih, a tedaj je oblila lahna rudečica trgovčevo obličje, rekel pa ni ničesar. Peljal ga je v mračno čumnato in mu tu dokazoval na dolgo in široko, kako da mora biti, seveda, veliko ne v Nacetov dobiček.

Potem sta šla na Nacetovo posestvo. Ko sta odprla ograjo, jima je pritekel velik pes nasproti in jima zabranil vhod. Le s težavo ga je pomiril trgovec, od strani pa je jezno opazoval svojega prejšnjega gospodarja . . .

Nihče ni več zaupal Nacetu.

„Nič hudega nočemo pripisovati Nacetu,“ so šepe-

tale jezične ženske, „a zaupati mu ni! Kar ni prej znal, se je naučil zdaj med tatovi in razbojniki. — Torej je boljše, da se ga varujemo! Če pa kdo res verjame, da je popolnoma nedolžen, naj le opazuje Nacetovo vedenje! Kako varno in bojazljivo se vedno ozira na vse strani, kot da bi se bal zasledovalcev. In kako se vstraši, ako kdo stopi nenadoma pridenj! Noben človek, ki ima dobro vest, ni tako bojazljiv kakor ta Nace, in nihče nima tako bodečega, tako zvitega pogleda!“

Zaničevan je hodil Nace okoli, ne da bi mogel začeti kaj resnega. Če ga je srečal kak znanec, se mu je sam izognil, da ga ne bi morda razjezil. O svojem psu pa je mislil, da to ni tako potrebno. Ko mu je nekdaž skočil za vrat, je snel staro puško s stene in ga vstrelil. Ko je gledal hudobno zver, ki se je valjala na tleh, je mislil, da je sedaj res to, za kar ga smatrajo, hudodelnik in pa morilec! . . .

In česar ni storil, odkar se je povrnil v vas, je storil zdaj. Tiho je šel v cerkev, stopil v najtemnejši kot, pokleknil in molil. Naposled se je podal domov; s povešeno glavo, kakor je bila njegova navada, je stopal po stezi. Kmalu je zaslišal korake. Proti njemu je prihajala kaj čudna človeška dvojica. Kmetica z lepim, snažnim robcem v roki, a poleg nje smešen pritlikovec.

Nace se je stresel. Spoznal ju je, Franico in Josipa! Torej omožila se je z Josipom?! . . . No, saj je bila pokorna hči, pa tudi trgovčeve njive in polja so ležale ravno poleg Češnikovih.

Tudi Franica in Josip sta ga spoznala, a nista se mu več mogla umakniti.

Nace ju je moško pogledal; ko sta prišla bližje, je snel klobuk z glave, a reči ni mogel ni besedice.

Ošabno mu je pokimal Josip, in njegova mlada soproga je hitro pogledala na drugo stran, da bi si obrišala solze, kakor je mislil Nace, v resnici pa le zato, ker se je sramovala, da je nekdaž ljubila tega revnega, bolnega mladeniča.

Resno jo je pogledal in korakal dalje. — — —

* * *

Noč je bila, tiha, krasna noč. Kresnice so letale po zraku, cvetlice so duhtele, in mesec je razlival svoj srebrni soj črez molčečo pokrajino. Zaupno je namežikaval Nacetu in se mu smehljal, veliko prijaznejše nego Franica in Josip pred tremi dnevi. A ta se ni zmenil za to krasoto. Po glavi so mu rojile žalobne misli . . .

Kako je ljubil Franico, a ta ga je vendar zapustila in vzela Josipa! . . . Po krivem je pretrpel pet let v ječi; potem se je vrnil, ko se je doznala njegova nedolžnost. Pa kaj, ljudje vendar mislijo, da je on požigalec! Kaj mu hoče svoboda, ko ga ljudje ne marajo, ko ga zaničujejo! . . . Vsi beže pred njim, vsi se ga bojé . . . On pa naj bi to prenašal? . . . Ne! . . .

Drugi dan ni bilo Naceta nikjer; šel je čez noč po sveti, nihče ne ve ne kod ne kam . . .

Življenje in sèn.

Sen sem sanjal v nočnem mraki,
Da sem šetal po vrtéh,
Da sem pri stopinji vsaki
Zrl rumen zlatnik na tleh.

Skrbno bral sem jih po poti
Skrbno vpraševal se vmes,
Ali sanja me le moti
Ali je, kar vidim, res.

„Vse resnica, vse resnica“
Živi sèn mi je legal. —
Prebudi me v sobi tica —
In prevaro sem spoznal.

Višje dekliške šole.*)

Spisala Danica.

Die Cultur der Intelligenz nach allen Richtungen ist nicht zu tadeln, aber sie darf nicht das höchste, nicht das letzte Ziel sein. Auf Tüchtigkeit im Berufe, Charakter im Leben, darauf — und darauf allein kommt zuletzt alles an.

Friedrich Wilhelm III.

Še pred nedavnim časom je bilo obče razširjeno mnenje, da ženski popolnem zadostuje, če zna le nekoliko čitati, pisati in računati. Na daljno izobrazbo njene inteligence še nihče mislil ni. No, to se je hvala Bogu v novjšem času izpremenilo. Vsaj merodajni faktorji so dandanes prepričani, da treba tudi ženski vsestranske duševne izobrazbe, če prav se nahajajo v kompaktni masi ljudstva — dá celo ženstva samega dostikrat še prav srednjeveški nazori. — Spoznalo se je, da more le inteligentna, omikana mati vzgojiti inteligentne otroke, da je le od žene, in le od žene same odvisen značaj obitelji. Mož fin in naobražen, vezan na prosto in nevedno žensko bode imel tudi prosto obitelj. Nasprotno pa bode vedela fina, inteligentna žena dati svoji obitelji vedno tudi fino izobrazbo, naj si bode njen mož tudi neomikanec, surovež. Zato je pa v povzdigo splošne omike tudi neobhodno potrebno, da se probudi ženstvo iz nevednosti, iz apatije, v koji je dremalo stoletja in stoletja. V to svrho so se dekliške šole že zdatno zboljšale. Snovale so se in snujejo se še vedno tako zvane višje dekliške šole. Saj že skoraj ni večjega mesta, ki se ne bi ponašalo s takim zavodom. Na videz je to res prav lepo in mora vsakega prijatelja napredka tudi srčno veseliti. Trezni in kritični opazovalec pa bode kmalo spoznal, da je na zunanje lepo rudeče jabolko v sredini piškavo.

Navadno se trdi, da višja dekliška šola nima namena vzgajati za kak poklic; ona hoče podati deklicam le splošne omike. Prosim le malo pozornosti in spoznati mora vsakdo, da je to zmota, in baš ta zmota je kriva, da zgrešijo vse te šole svoj pravi namen. Matere, ki po-

*) S tem spisom se sicer ne vjemamo povsem, vendar priznavamo, da je v njem mnogo zdravih misli. (Op. ur.)